

Kyvyt käyttöön

VATES

1/2010

Pirkko Mahlamäki
vaikuttaja ja vallan
vahtikoira

Emeritus-
professori
Jorma Sipilä
ja ajan henki

Ratkaisukeskeisyys
työotteena

Kyvyt käyttöön on vammaisten ja osatyökykyisten työllistymisen erikoisaikakauslehti.

Päätoimittaja

Marjatta Varanka

Toimitussihteeri

Juha Saarinen
Puh. 050 378 7959
juha.saarinen@vates.fi

Toimittaja:
Outi Lindroos

Osoite

PL 40, 00621 Helsinki
(Oltermannintie 8)
Puh. (09) 7527 551
Faksi (09) 7527 5521

Osoitteenmuutokset ja tilaukset:

Marianne Kaunismäki
Puh. (09) 7527 5502
marianne.kaunismaki@vates.fi

Kyvyt käyttöön 2/2010 ilmestyy kesäkuussa 2010. Siihen tarkoitettua aineistoa tulee olla toimituksessa viimeistään 31.4.2010.

Toimitus toivoo lukijoilta palautetta, juttuideoita, käytännön esimerkkejä ja kokemuksia.

Ulkoasu:
Markku Böök

Kannen kuva:
Juha Harju

Painopaikka:
Savion Kirjapaino Oy

Painos
7000 kpl

Kyvyt käyttöön on ilmainen. Lehti ilmestyy kolme kertaa vuodessa.

Pidemmät työurat myös vammaisille!

Maaliskuu 2010

Työuran pidentämiskeskusteluissa on myönteisesti noussut esiin ennen aikaisen työkyvyttömyyseläkkeelle joutumisen ehkäisy. Pohdintoihin tulisi vakavasti ottaa mukaan myös työkyvyttömyyseläkkeellä olevien henkilöiden työhön palaaminen. Kyseessä olisi varsin merkittävä työvoimapotentiaali, 20 000 - 30 000 työelämään takaisin haluaavaa ihmistä.

Työkyvyttömyyseläkkeeltä työhön palaavien tai muulta sosiaaliturvalta työmarkkinoille ensi kertaa pyrkivien ihmisten yksilöllisiä tukimenetelmiä on kehitetty paljon eri hankkeissa. Toimivien keinojen ja hyvien käytäntöjen käyttöönotto etenee kuitenkin tuskastuttavan hitaasti valtakunnallisesti.

Hyvä esimerkki yksilöllisistä tukimenetelmistä on työhönvalmentajan toiminta. Työhönvalmennusta on sovellettu monella eri sektorilla varmistamaan kuntoutumisen tai työmarkkinoille johtavien eritoimenpiteiden niveltävien onnistuminen. Menetelmä tiedetään ja tunnetaan jo laajalti. Palvelun tasa-arvoinen saatavuus alueellisesti on kuitenkin yhä edelleen heikko tai sen sovelluksesta on riisuttu tulokellisuuden edellytykset.

Työterveyshuolto haastetaan nyt aktiivisempiin toimiin ja vaikuttamiseen työpaikoilla, jotta työurat piteneisivät. Työvalmentajilla on sellaista erityisasiantuntemusta, joka pitäisi saada työterveyshuollon käyttöön. Työvalmentajan tietotaito auttaa työntekijää, esimiestä ja työyhteisöä tarpeellisiin sopeutuksiin. On jo esimerkkejä siitä, että suuryritys on osaksi työkykyjohtamistaan palkannut sisäisen työhönvalmentajan. Pienillä yrityksillä ei ole tähän mahdollisuutta. Työhönvalmentajien palkkaaminen työterveyshuoltoon mahdollistaisi asiantuntija-avun tasapuolisesti kaikille yrityksille.

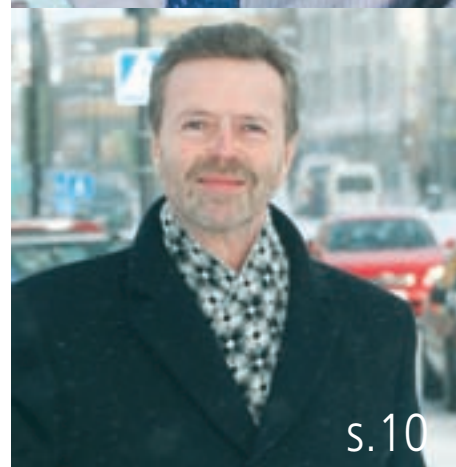
Myös osa-aikainen työ muodostaa pitkällä aikavälillä merkittävän työpanoksen työmarkkinoille. Osa-aikainen työssäkäynti voi olla monelle vammaiselle tai pitkäaikaissairastuneelle ihmiselle elämänmittainen työura. OECD:n asiantuntijat kehottivatkin jo viime vuoden raportissaan Suomea kehittämään eläkejärjestelmiä niin, että ne paremmin tukisivat osa-aikaista työssäkäyntiä. Samalla OECD kehotti kohentamaan vajaakuntoisten ja vammaisten asemaa työvoimapalveluiden asiakkaina. Työhallinnon uudistuksista olemme kuitenkin kuulleet uhkakuvia palvelujen vähenemisestä.

Työelämään pyrkivien nuorten vammaisten pitää saada mahdollisuuksia kartuttaa työelämäkokemustaan opintojen aikana. Kesätyön löytäminen on aina ollut kiven takana. Nyt on ensimmäistä kertaa käynnistetty Kesätyö kaikille -kampanja yhteistyössä VATES-säätiön ja Vammaisfoorumin työllisyysryhmän kanssa. Toivottavasti kampanjaan saadaan mukaan monia työnantajia mukaan. Se edistäisi nuorten vammaisten työuran alkuun pääsemistä.

Marjatta Varanka
toimitusjohtaja
marjatta.varanka@vates.fi

- 2 Pääkirjoitus
- 4 Tähtiportissa sparrataan työelämään
Eteläpohjalaisen työhönvalmennusyksikön moniammatillinen tiimi hyödyntää asiakastyössään ratkaisukeskeisyyttä.
- 6 Ongelmista ratkaisuihin
Psykoterapeutti Tapani Ahola kertoo ratkaisukeskeisyydestä tulevaisuuteen suuntautuvana ja käytännöllisenä tapana lähestyä asioita.
- 8 Syrjäyttäminen jatkuu koko 2010-luvun ajan
Sosiaalipolitiikan arvostetun emeritusprofessori Jorma Sipilän mielestä poliitikot puhuvat yhtä ja tekevät toista.
- 10 Temmin linjaa pidetään vastuuttomana
Kouvolan sosiaalipalvelujen tilaajapäällikkö Nina Korpelaisen ja Rovaniemen sosiaali- ja terveysjohtaja Auvo Kilpeläisen kirpeitä terveisiä työ- ja elinkeinoministeriölle.
- 12 Vähennetään työstä poistumaa ja tuetaan työhön palaamista!
Mielenterveyden keskusliiton koulutusjohtaja Mika Vuorelan näkökulma työurien pidentämiseen.
- 13 Miksi vammaiset ja osatyökykyiset unohdettiin?
Työelämäryhmän puheenjohtaja Jukka Ahtela vastaa, miksi työmarkkinoiden ulkopuolella olevat vammaiset ja osatyökykyiset unohdettiin työurien pidentämispohdiskeluissa.
- 14 Vaikuttaja ja vallan vahtikoira
Pirkko Mahlamäki kertoo työstään Vammaisfoorumin pääsihteerinä Työni ja minä -sarjassa.
- 17 Kesätyötä kaikille!
VATES ja Vammaisfoorumin työllisyysryhmä kampanjoivat vammaisten ja osatyökykyisten nuorten kesätyön puolesta.
- 18 Viivytyksettä työn hakuun
Miten tuettu työllistyminen Suomessa toimii? Millaisia muutoksia siinä pitäisi saada aikaan, jotta työllistyminen avoimille työmarkkinoille varmistuisi?
- 20 Ajassa
Ray tuli taloon ja ajankohtainen raportti sosiaalisista kriteereistä julkisissa hankinnoissa ilmestyi.

Jani Latvala, Sinikka Viljanmaa ja Tanja Perälä ovat osa moniammatillista tiimiä, jonka kokonaispanos on tärkeä kuntoutuksen ohjaamisessa ja tilanteen arvioinnissa.

Tähtiportissa sparrataan työelämään

Työhönvalmennusyksikkö Tähtiportissa seitsemänhenkinen tiimi huolehtii asiakkaiden valmentamisesta ja kuntouttamisesta kohti työelämää. Osa tiimistä tutustui ja kertasi ratkaisukeskeistä toimintamallia VATESin koulutuksessa.

- Oli positiivista huomata, että tutuilla asioilla, joita työksemme teemme, on nimi, Jani Latvala, Tanja Perälä ja Sinikka Viljanmaa sanovat kertoessaan tiiminsä työstä.

Etellä-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistyksen työhönvalmennusyksikkö Tähtiportin perustehtävänä on tarjota ammatillista kuntoutusta ja työhönvalmennusta työikäisille mielenterveyskuntoutujille. Vastaava ohjaaja Sinikka Viljanmaa, työvalmentaja Jani Latvala ja kuntoutusohjaaja Tanja Perälä toimivat Tähtiportissa moniammatillisena tiiminä, jossa jokaisella on oma toimenkuvansa.

- Minä vastaan tiimin toiminnasta ja teen Kelan kuntoutujille kuntoutussuunnitelmia, kertoo Sinikka Viljanmaa.

Tanja Perälän asiakkaat ovat työhönvalmennuksessa oman kotikuntansa kustantamana. Jani Latvalan toimenkuvaan puolestaan kuuluu kuntouttava työtoiminta ja Kelan kuntoutuksessa olevien kuntoutujien tukeminen avoimille työmarkkinoille siirtymisessä. Hän hoitaa myös työnantajajhteyksiä, jossa tärkeänä linkkinä on

Etellä-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistyksen sosiaalinen yritys Woodfox.

Tähtiportin koko tiimi osallistui VATES-säätiön Ratkaisukeskeisyys työhönvalmennuksessa -koulutukseen helmikuussa. Viljanmaalle ratkaisukeskeinen ajattelumalli on ennestään tuttu. Hän on kouluttautunut erityistason ratkaisukeskeiseksi psykoterapeutiksi psykiatrisen sairaanhoitajakoulutuksen lisäksi.

Psykiatrisen sairaanhoitaja Jani Latvala ja sosionomiksi kouluttautunut Tanja Perälä tutustuivat ratkaisukeskeisen toimintamallin teoriaan ensimmäistä kertaa.

- Asiakkaan voimavarojen etsiminen ja arjen kuunteleminen on juuri sitä, mitä työksemme teemme. Koulutuksen edessä oli positiivista huomata, että tutuilla asioilla on nimi, he kertovat.

“Kuntoutuminen tapahtuu ihmisessä itsessään ja hänen omista ajatuksistaan. Me työntekijät toimimme siinä tilanteessa sparraajina.”

Jouni Toivonen on työelämävalmennuksessa Tähtiportissa.

Työminän etsimistä

Sopivan kuntoutuksen muodon valinnassa kuntoutussuunnittelulla on prosessin aikana tärkeä osuus. Sinikka Viljanmaa toteaa, että asiakkaan kuntoutusprosessi on yksilöllinen.

- Kuntoutussuunnittelussa huomaan usein, että työminän vahvistaminen kuntoutujan kokemusten takaa kestää joskus kauankin.

Työhönvalmennusprosessi Tähtiportissa kestää tavallisimmillaan vuodesta kahteen. Usein kuntoutuminen kohti työelämää alkaa työhönvalmennuksessa.

- Työhönvalmennuksessa haetaan pohjaa työelämän rytmiin, kun sairaus on tuonut mukanaan rajoituksia tai elämä tuntuu ahdistavalta. Taustalla on usein sosiaalisten tilanteiden pelkoa, Tanja Perälä kertoo.

Asiakas keskiössä

Jo asiakkaan tutustumiskäynnillä alkaa muotoutua kuva hänen tilanteestaan.

- Lopulta oikeanlainen ja sopiva tapa lähestyä asiakkaan tilannetta löytyy pikkuhiljaa kokeilemalla. On otettava huomioon, että asiakkaan vointi saattaa vaihdella, kuntoutustiimiläiset kuvailevat arkipäivää.

Aluksi asiakas voi tulla Tähtiporttiin parina päivänä viikossa. Työaikaa ja aktiivisuutta kasvatetaan asiakkaan tavoitteiden ja jaksamisen mukaan.

- Työhönvalmennuksessa käydään läpi työpaikan pelisääntöjä ja etsitään halua tehdä töitä joka päivä, Latvala toteaa.

Ratkaisukeskeinen työote näkyy siinä, että korostetaan kuntoutujan omaa aktiivisuutta.

- Kuntoutujalla ei välttämättä meilä tullessaan ole selkeää tavoitetta tai käsitystä siitä, millaiset mahdollisuudet hänellä on työllistyä. Siksi kuntoutusprosessi on tiivis ajanjakso, jossa ihmisen tilanne kokonaisuudessaan on huomioitava. Kuntoutuminen tapahtuu ihmisessä itsessään ja hänen omista ajatuksistaan. Me työntekijät toimimme siinä tilanteessa sparraajina, Viljanmaa sanoo.

Työhönvalmentajien kannustus- ja sparraustaitoja harjoitettiin myös Ratkaisukeskeisyys työhönvalmennuksessa -kurssilla. Tähtiportin tiimi koki palautteen ja positiivisten asioiden esiinnostamisen tarpeelliseksi.

- On koettu, että joskus toivo saattaa olla koetuksella. Kuntoutusvaiheessa sitä voi sokeutua omille vahvuuksille.

Ratkaisujen hakemista

Asiakkuus Tähtiportin työhönvalmennukseen syntyy, kun kotikunta, työvoimahallinto tai Kela tarjoaa palveluun maksusitoumuksen. Valmennuksen keskeinen riippuu paitsi asiakkaan tarpeesta usein myös maksajatahosta.

- Koska työminä on asiakkailta usein hukassa täytyy tehdä selväksi, että emme ole hoitava taho. Työelämään siirtyminen pysyy tavoitteena melko hyvin.

On harvinaista, että työhönvalmennusessamme haetaan muunlaista ratkaisua. Silti pysyvä eläköityminen saattaa joidenkin asiakkaiden kohdalla olla hyvä vaihtoehto.

Työvalmentajan ohjattavaksi kuntoutuja siirtyy, kun on aika miettiä työharjoittelua.

- Minun työni asiakkaan kanssa tapahtuu pääasiassa kolmen viimeisen valmennuskuukauden aikana, kun on ajankohtaista avoimille työmarkkinoille siirtymisen ja siirtymävaiheessa tukeminen. Tähtiportista on toki mahdollista siirtyä työelämään jo aiemmassakin vaiheessa, jos kuntoutujan eväät riittävät, Latvala kannustaa.

Toisinaan kuntoutujan elämässä tulee takapakkia ja suunnitelmien mukaan eteneminen ei tunnu onnistuvan. Kuntoutustiimiltä löytyy nippu sopivia kysymyksiä hankalien päivien varalle.

- Silloin mietimme asiakkaan kanssa sitä, millainen on hyvä lopputulos. Toisaalta pohdimme koko prosessin ajan, milloin on oikea tai sopiva aika työllistyä. Huomasimme, että näitä kysymyksiä käytetään usein ratkaisukeskeisessä työotteessa.

Teksti: Outi Lindroos

Kuvat: Juha Harju

Ongelmista ratkaisuihin

Psykoterapeutti Tapani Ahola työskentelee Lyhytterapiainstituutissa ja asiakkaat ovat hakeneet apua lyhytterapiasta mitä erilaisimpiin ongelmiin jo usean vuosikymmenen ajan. Yksi Aholan työmenetelmistä on ratkaisukeskeisyys, joka on hyvä työkalu esimerkiksi työhönvalmentajalle.

Ratkaisukeskeisyys on tulevaisuuteen suuntautunut ja käytännöllinen tapa lähestyä asioita. Se poikkeaa perinteisestä ongelma- ja häiriökeskeisestä auttamiskäytännöstä siten, että ongelmien sijasta huomion keskipiste on ihmisten muutostoiveissa tai tavoitteissa. Keskustelu asiakkaiden kanssa on voimakkaasti tulevaisuussuuntautunutta.

Terapeuttisten keskustelujen painopiste oli 1970 - 80 -luvulla lähinnä menneisyydessä tapahtuneissa asioissa. Nykyään pohdimme menneiden ongelmien sijaan sitä, millaista on hyvä elämä ja minkälaisia muutostavoitteita tämän saavuttamiseen tarvitaan.

Oman tulevaisuustilanteensa aktiivinen pohtiminen avaa uudenlaisia näkökulmia, mutta ratkaisujen hakemiseen tarvitaan myös konkreettisia toimia. Ratkaisukeskeisen toimintatavan yksi

keskeisimmistä työmenetelmistä on tulevaisuuden unelmointi.

- Unelmat auttavat ihmisiä löytämään arjesta omat voimavaransa. Niiden avulla näemme mahdollisuuden selvittää hankalistakin asioista.

Tavoitteistaminen

Asiakkaan tavoitteen kirkastaminen ja konkretisointi keskustelemalla on hyvän työvalmentajan yksi tärkeimmistä tehtävistä. Tavoite on hyvä kuvata aina hyvin yksityiskohtaisesti ja henkilökohtaisesti.

- Tavoitteistamisessa kiinnostuksen kohteeksi eivät nouse selitykset, mistä ongelmat johtuvat, vaan mikä muutostoive ongelmaan sisältyy.

Tapani Ahola ei ole neljäkymmentä vuotta kestäneen pitkän uransa aikana tavannut asiakasta, jolta motivaatio

puuttuisi kokonaisuudessaan.

On tärkeää huomata, että hänen jokaiseen esittämäänsä ongelmaan sisältyy aina muutostoive. Tehtäväni on löytää se yhdessä asiakkaan kanssa ja etsiä siihen uusi ratkaisuvaihtoehto.

Arvokas tavoite kestää vastoinkäymiset

Jotta asiakas voi saavuttaa tavoitteen, sen täytyy olla hänen mielestään paitsi saavutettavissa myös riittävän vetovoimainen.

- Mikä saa sinut uskomaan, että tavoitteesi toteutuu, Ahola kysyy.

Hän liittyy tavoitteeseen positiivisia asioita ja tutustuu yksittäisen asiakkaansa arvomaailmaan. Hän kertoo, että työllistymisen tavoitetta saattavat tukea aikaisemmat onnistumiset työelämässä, selviytyminen aikaisemmista vastoinkäy-

“ Ratkaisukeskeisen toimintatavan yksi keskeisimmistä työmenetelmistä on tulevaisuuden unelmointi. Unelmat auttavat ihmisiä löytämään arjesta omat voimavaransa. Niiden avulla näemme mahdollisuuden selvitä hankalistakin asioista.”

misistä, häntä kannustavat ystävät ja omaiset sekä eniten palaute siitä, että hän on oikealla tiellä tavoitteensa suhteen.

- Ratkaisukeskeisydessä tavoite kytketään aina henkilökohtaisiin kokemuksiin ja onnistumiseen.

Kun asiakas tuntee onnistuvansa ja saa tekemisestään positiivista palautetta, tavoitteen saavuttaminen on aina todennäköisempää.

- Vastoinkäymisiä kannattaa ennakoida, sillä elämä tuo niitä tullessaan. Sitä paitsi suhtautumistapaa erikokoisiin pettymyksiin voi harjoitella.

Yksilöllistä vahvuutta

Joskus tapahtumien ennakointi voi olla mahdotonta. Esimerkiksi vakava sairautuminen saattaa lykätä vahvimmankin tavoitteen toteutumista.

- Sellaisessa tilanteessa pyydän asiakasta antamaan itselleen aikaa. On hyvä muistaa vanha itämainen viisaus: Kun käärme luo uutta nahkaansa, sitä ei voi nopeuttaa, se ottaa aikansa. Asiakkaan muuttuneen tilanteen ratkeaminen vie hänen elämässään oman pituisensa ajan. Tutut rituaalit auttavat silloin pahimman yli.

Tulevaisuutta suunnitellessa on hyvä hakea useampia ratkaisuvaihtoehtoja ja suuntia. Ahola ei anna ennakoimattomuuden hämmentää. Hän toteaa:

- Usein vastoinkäymiset myös tekevät ihmisestä vahvemman. Silloin asiakkaan uudeksi ratkaisuksi voi riittää saavutetun vahvuuden etsiminen. Tilanteen ratkettua haetaan toimintatapaa tai uutta tavoitetta.

Ahola muistuttaa myös, että asiakastyössä on hyvä muistaa asiakkaan itseisarvoinen tärkeys. Jokainen ihminen on aina ainutkertainen, jolloin ongelmien ratkaisujen tulee olla myös aina mitatilauksena tehtyjä.

■ Teksti: Outi Lindroos

Emeritusprofessori Jorma Sipilä:

Syrjäyttäminen vain

Yhteiskunnasta syrjäytettyjen määrä kasvaa koko 2010-luvun ajan. Syrjäyttäminen on hyväksytty osaksi yhteiskunnan toimintatapaa. Poliitikkojen puheet sen ehkäisystä ovat pelkkää retoriikkaa. Puheet sosiaalisesta vastuusta kannattaa myös unohtaa. Siinä emeritusprofessori Jorma Sipilän synkkä näkemys ajan hengestä ja tulevaisuudesta.

Tampereen yliopiston emeritusprofessori Jorma Sipilä on arvostettu suomalaisen yhteiskunnan sosiaalisen ja yhteiskunnallisen todellisuuden tutkija, havainnoija ja analyysoija. Tätä haastattelua edeltävänä päivänä hän oli ministeriöiden kansliapäällikköjen kutsusta alustamassa heille suomalaisen yhteiskunnan sosiaalisesta tilasta ja tulevaisuudesta.

- Kun minulta kysyttiin, mitä 2010-luvulla tapahtuu, sanoin, että syrjäytymisen annetaan meillä laajeta. Sille ei ole tarkoitus tehdä mitään. Ei yhtään mitään. Jokainen poliitikko kiistää tämän, mutta ei se tosiasiaa toiseksi muuta.

Sipilä havainnollistaa väitettään ajankohtaisen, paljon porua, mutta vähän villoja tuottaneen uudistuksen lopputuloksella.

- Sosiaaliturvan uudistamista pohdittaneessa Sata-komiteassa löytyi aina joku taho, jonka vastarinnan tuloksena komitea tuli siihen tulokseen, ettei köyhien asemaa voi mitenkään parantaa.

Tulosohjaus kaventaa vastuuta

Ajan hengen mukaista on Sipilän mukaan myös se, että työ- ja elinkeinoministeriö on antanut TE-toimistoille ohjeet jakaa työttömät eri palveluryhmiin,

niin että käytännössä vaikeimmin työllistettävät jäävät jatkossa ilman TE-toimistojen palvelua.

- On tyyppillistä, että kaikki yrittävät kaventaa vastuutaan. Tulosohjaus, joka on aikakauden henki, houkuttelee ja kehottaa siihen. Kaikki tekee sitä, mikä on helppoa ja toimii tehokkaasti.

Sipilän mukaan on tultu valtavan kauas siitä työhallinnon utopiasta, jossa lähdetään ihmisen kyvyistä, mahdollisuuksista ja tarpeista, ja sitten etsitään hänelle sopiva työpaikka.

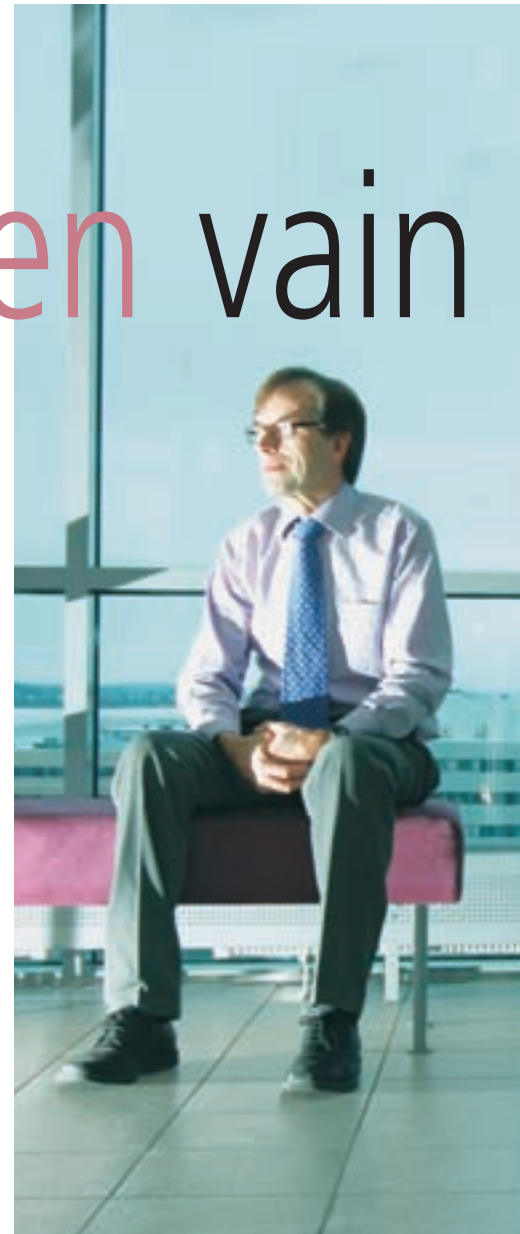
- Ministeriö on siirtynyt syrjäyttäjäin puolelle. Se on rankka takaisku integroinnille, jonka täytyy olla hyvin toimivissa yhteiskunnissa vahvaa.

Sipilä muistuttaa, että sodan jälkeen sotavammaisia ei Suomessa unohdettu eikä syrjäytetty, vaan heidän osallistumistaan tuettiin kaikin tavoin.

Kyse on arvovalinnoista

Sipilän mukaan kuntien sosiaalityöllä ei ole kapasiteettia ottaa vastaan työ- ja elinkeinohallinnon sille työntämien vaikeasti työllistyvien työttömien kuten pitkäaikaistyöttömien ja vammaisten ja osatyökykyisten työllistämistä.

- Sosiaalityö on ylikuormitettu niin

kuin koko julkinen sektori. Sillä on olematon kyky ottaa uusia tehtäviä, joissa sillä ei ole ennestään osaamista.

Sipilä huomauttaa, että kaiken kaikkiaan taustalla on valtion ja kuntien välinen historiallinen pallottelu julkisen palvelun kustannusten jaosta, jossa valtasuhteet ovat muuttuneet ankarasti. Valtio tukee kuntia paljon vähemmän kuin aiemmin.

- Tehtävien työntäminen kunnille tarkoittaa sitä, että ne on tarkoitus rahoittaa kunnallisverolla. Se on tasavero ja kohdistuu vahvasti pienituloisiin. Kyseessä on poliittinen arvovalinta. Sosiaalipolitiikan kokonaisuuden näkökulmasta olisi kuitenkin hyvä, että valtio hankkisi mahdollisimman suuren osan veroista ja kunnat pienen.

laajenee

Kun julkisen sektorin resurssit pienenevät, niin se tekee vain sen, mikä on pakko. Ennaltaehkäisy ei ole pakollista, mutta se vaan olisi viisasta, Sipilä muistuttaa.

Suomessa tehty poliittinen linja- ja arvovalinta on toinen kuin esimerkiksi Tanskassa, jota usein esitellään työllistämisen mallimaana, jossa ketään ei jätetä, mutta vastapainoksi kaikkien tulee antaa panoksensa yhteiskunnan eteen.

- Tanskalaiset hyväksyvät ison julkisen sektorin ja veroasteen, jolla julkisen sektorin voi tehdä aivan erilaisia asioita kuin Suomessa.

Hyviä renkejä, huonoja isäntiä

Suomi on tänä päivänä täynnä erilaisia kolmannen sektorin työllistämisen kehittämisprojekteja, joiden maksumiehenä on useimmiten EU. Sipilän mielestä on kullannarvoista, että EU-rahaa löytyy hoitamaan tehtäviä, jotka isoimmilta

palveluorganisaatiolta jäävät tekemättä, kun julkista sektoria on pienennetty. Projektit ovat kuitenkin hyviä renkejä, mutta huonoja isäntiä.

- Projektit ovat erikoistuneet joidenkin tiettyjen asioiden hoitamiseen, jolloin ongelmaksi tulee niiden loputon määräaikaisuus. Se vaikeuttaa osapuolten sitoutumista tavoitteisiin ja tekemisiin, joita varten ne on perustettu. Tällaisia rakenteita on myös vaikea saada toimimaan muualla kuin isoissa kaupungeissa.

Sopimusyhteiskunta syntyy vielä

Sipilä katsoo, ettei työllistäminen voi olla julkisen vallan loputonta projektia, vaan suurin vastuu siitä on työnantajilla. Niiden intressi työllistää vammaisia

“Yhteiskunta tarvitsee positiivisen retoriikan. Jos julkinen sektori alkaisi puhua niin kuin minä vapaana eläkeläisenä, siitähän hirveä mekkala syntyi. Sillä olisi ikäviä poliittisia seurauksia.”

on hänen mielestään tällä hetkellä kuitenkin marginaalinen.

- Huonossa asemassa olevia työnhakijoita kilpailutetaan keskenään. Tuotetaan heidän välilleen erilaisia jännitteitä. Sosiaalisesta vastuusta puhuminen on pelkkää retoriikkaa.

Työvoiman vuokrausfirmat hän myös näkee ongelmallisina paitsi työntekijöiden oikeuksien, niin myös vammaisten työnsaannin kannalta.

- Tilanteessa jossa työnhakijoita on pilvin pimein, välitysorganisaatio karsii huomattavasti sitä joukkoa, joka voi saada töitä.

Sipilän mukaan nykyopin mukaista on, että sellainen yritys, joka pystyy riisumaan itsensä useimmista velvoitteista, kannattaa parhaiten ja tuottaa eniten voittoa omistajilleen.

Vammaisten ja osatyökykyisten työllistymiseksi Sipilä peräänkuuluttaakin sellaista kokonaisvaltaista työllistämismallia, jossa työnantajille - myös globaaleille suuryrityksille kautta maailman - sitovasti määrätään velvollisuuksia.

- Yritykset pitää velvoittaa pitkäjänteisesti ottamaan huomioon ihmisten erilaisuus omaa tehtäväänsä suorittaessaan. Jos ne joutuvat sen pitkäjänteisesti tekemään, ne voivat tehdä sen paljon paremmin kuin mihin julkinen sektori ikinä pystyy.

Sipilä uskoo myös, että vielä tulee aikaa, jolloin kansainvälinen toiminta ei vapauta yrityksiä vastuusta.

- Samalla lailla kuin aikoinaan on saatu hallintaan kansakunnan tai jopa Euroopan taso, niin syntyy myös jonkinlainen sopimusyhteiskunta maailman tasolla.

Teksti: Juha Saarinen
Kuvat: Tampereen yliopisto

Työ- ja elinkeinoministeriön linjausta pidetään vastuuttomana

Auvo Kilpeläisen mukaan työhallinnon uusi "palvelulinjaus" lisää polarisaatiota ja heikentää osatyökykyisten asemaa.

Työ- ja elinkeinoministeriö on tehnyt työttömiä koskevan palvelulinjauksen, joka käytännössä siirtää vaikeimmin työllistettävien työllistämisen kunnille. Rovaniemen sosiaali- ja terveysjohtaja Auvo Kilpeläinen ja Kouvolan sosiaalipalvelujen tilaajapäällikkö Niina Korpelainen pitävät TEMin linjausta vastuuttomana erityisesti vammaisten ja osatyökykyisten osalta.

Rovaniemen sosiaali- ja terveysjohtaja Auvo Kilpeläinen kertoo, että työ- ja elinkeinoministeriön työttömiä työnhakijoita koskeva palvelulinjaus ei ole mikään yllätys Rovaniemen kaupungille ja sosiaalitoimelle.

- Työhallinnon linjaus on edennyt pikkuhiljaa tähän suuntaan. Työ- ja elinkeinotoimistojen painopiste on siirtynyt yritysten toimintaedellytysten tukemiseen ja helpommin työllistettävien palvelamiseen.

Rovaniemen kaupungille työhallinnon päätös on Kilpeläisen mukaan kuitenkin iso asia. Kaupungissa on 2 000 rakennetyötöntä, joista 600 - 700 todella vaikeasti työllistettävää.

Vammaisille ja osatyökykyisille ongelmia

Kouvolan sosiaalipalvelujen tilaajapäällikkö *Niina Korpelainen* ei myöskään arvosta TEMin linjausta, koska se vaikeuttaa sosiaalitoimen yhteistyötä TE-toimistojen kanssa ja siirtää niiden asiakkaita työvoiman palvelukeskuksen piiriin. Tämä näkyy jo niin, että viikoittain tyyppiin on tullut kymmenen uutta asiakasta. Eikä tahti ole hiljennyt. Työvoiman palvelukeskuspalvelujen piirissä on ollut vuositasona noin 1 000 asiakasta, eikä asiakasmäärien lisääntyminen paranna ainakaan vammaisten ja osatyökykyisten asemaa.

- Vammaisten ja osatyökykyisten kohdalta päätös on erittäin ongelmallinen. Käytäntö on osoittanut, että työllä ei ole riittävää osaamista palveluilla heittä, eikä heitä ole sinne laajemmin ohjattukaan, toteaa Korpelainen.

Korpelaisen mielestä työ- ja elinkeinotoimisto toimii myös täysin vastuuttomasti, kun se jättää täyttämättä työssä työhallinnon vakanssin samaan aikaan, kun asiakasmäärä ja palveluntarve lisääntyvät.

Kilpeläisen mielestä voisi kysyä, pitäisikö vaikeasti työllistyvien palvelu, työnvälitys ja sen mukana tietysti rahoitus siirtää kokonaan kunnille.

- Se voisi parantaa aktiivista sosiaalipolitiikan käyttöönottoa, ja TE-toimistoille jäisi näin ollen yritysten palveleminen. Toisaalta voi kysyä, tarvitsevatko yritykset tänä päivänä lainkaan TE-toimistojen työnvälityspalvelua, heittää Kilpeläinen sarkastisesti.

Vaikeasti työllistettävien siirtäminen kokonaan sosiaalityön vastuulle ei Korpelaisen mukaan olisi järkevää, koska sosiaalitoimelta puuttuu työnvälityspalveluun liittyvä ydinosaaminen, jota taas TE-toimistoilla on.

Työkeskus osaksi monipalvelukeskusta

Kilpeläinen kertoo, että Rovaniemellä haetaan nyt uudenlaista konseptia vastata vaikeasti työllistettävien haasteeseen.

Kaupunki on TE-toimistojen, ELY-keskuksen, monipalvelukeskuksensa Romotken ja Lapin yrittäjien kanssa laa-

Kouvolan kaupunki kartoittaa, onko sen omilla toimialoilla mahdollisuutta tarjota nykyistä enemmän paikkoja kuntoututtavan työtoimintaan ja työharjoitteluun, Niina Korpelainen kertoo.

timassa työllistymisohjelmaa, jossa haetaan eri toimijoiden vastuita ja toimenpiteitä työllistämisen ja kuntoutuksen hoitamiseen.

Kaupungin ylläpitämän vammaisten ja osatyökykyisten toimintakeskuksen toiminta ollaan siirtämässä monipalvelukeskukseen ja kaupungin työllistämisyksikkö työvoiman palvelukeskukseen. Sen moniammatillista osaamista halutaan myös kehittää. Kaupunki pohdii myös omien työharjoittelu- ja työkokeilu paikkojen lisäämistä.

- Suuntaamme myös tukea yhdistyksille, jotka työllistävät vammaisia ja osatyökykyisiä, kertoo Auvo Kilpeläinen.

Kouvolassa etsitään yhdessä paikallisen monipalvelukeskuksen Parikin

kanssa uusia mahdollisuuksia työllistää vammaisia ja osatyökykyisiä. Kunta on lisäksi laatimassa työ- ja elinkeinotoimiston kanssa työvoimapolitiittista ohjelmaa. Sen valmisteluissa ovat erityisesti mukana kaupungin perusturva ja henkilöstöosasto tukityöllistämisen osalta.

Niina Korpelaisen mielestä työ- ja elinkeinotoimistojen tulee yhdessä kuntien kanssa vastata vaikeasti työllistyvien työllistymisestä ja työnjaon tulisi olla selkeä.

- Kunta vastaa vammaisten ja vaikeasti työllistettävien sosiaalisesta kuntoutuksesta omilla toimenpiteillään ja työ- ja elinkeinotoimisto työllistämistä edistävillä toimenpiteillään.

Teksti: Juha Saarinen
Kuvat: Timo Lindholm

Työttömät työnhakijat eri kastiin

■ Työ- ja elinkeinoministeriö on viime vuoden marraskuussa ohjeistanut työ- ja elinkeinotoimistot jakamaan henkilöasiakkansa ryhmiin heidän kykyjensä mukaan. Tavoitteena on ministeriön mukaan asiakaspalvelun parantaminen, virkailijoiden erikoisasiantuntijuuden vahvistaminen sekä työ- ja elinkeinotoiminnan yhdistäminen.

Asiakasryhmiä on kolme: suoraan työmarkkinoille, osaamisen kehittämisen kautta työmarkkinoille ja kuntoutuksen kautta työmarkkinoille suuntaavat asiakkaat. Ongelmana tässä jaottelussa on se, että kaikki työ- ja elinkeinotoimistojen asiakkaat eivät mahdu em. ryhmiin. Niin sanotuille "ongelmatyöttömille" aiotaan jatkossa tarjota vain vähimmäispalvelua. Käytännössä he tulevat kuitenkin jäämään kokonaan vaille TE-toimistojen palvelua, koska he kuuluvat toimiston koodiston mukaan ryhmään 0900, jolle ei ole soveltuvaa palvelua tarjolla tällä hetkellä.

TE-toimistojen työnhakijoista noin 3,5 % eli arviolta 17 000 henkilöä kuuluu 0900-ryhmään.

Kouvolan Sanomille tammikuun alussa antamassaan haastattelussa työ- ja elinkeinoministeriön osastopäällikkö *Tuija Oivo* perustelee työ- ja elinkeinoministeriön linjausta sillä, että työ- ja elinkeinotoimistojen ensisijainen tehtävä on auttaa työkykyisiä ihmisiä. Oivon mukaan nyt olisikin hyvä aika käydä arvopohjaista keskustelua syrjäytyneiden ihmisten asemasta ja heidän toimeentulonsa järjestämisestä.

Vähennetään työstä poistumaa ja tuetaan työhön palaamista!

Työurakeskustelussa tartutaan helposti vanhuuseläkeiän korottamiseen. Ilmiötä on kuitenkin syytä tarkastella analyttisemmin. Työkyvyttömyyseläkkeelle jäädään keskimäärin 52 vuoden iässä. Suoraan työelämästä vanhuuseläkkeelle siirtymisikä on 63 vuotta. Vuonna 2008 vanhuuseläkkeelle siirtyi 30 800 henkilöä ja työkyvyttömyyseläkkeelle 25 600 henkilöä. Julkisuudessa käytetyt laskelmat osoittavat, että puolittamalla työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuus saataisiin keskimääräisiä työuria pidennettyä vuodella.

Iso kysymys on, onko työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuuden vähentäminen mahdollista? Työmarkkinaosapuolten asettama *Ahtelan* työryhmä on tehnyt useita ehdotuksia työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuuden vähentämiseksi. Työryhmä katsoi, että työssä pysymisen tukeminen vaatii erityisesti toimia työuran alkupäähän ja työllistyvyyden tukemista koko työuran ajan. Ehdotuksissa kytkettiin myös erikoissairaanhoidon palvelujen saatavuus työura-keskusteluun. Vihdoinkin syntyi hieno oivallus! Alan järjestöt ovat varoittaneet jo vuosia hoitotakuun toimimattomuudesta esimerkiksi psykiatriassa. Psykiatrisen poliklinikan jonossa työurat eivät pitene!

Uskon että työkyvyttömyyseläkkeiden puolittamista vastaava työurien pidentyminen on mahdollista, kun yhtäaikaisesti useilla toimenpiteillä vaikutetaan eläkkeiden alkavuuden vähentämiseksi sekä tuetaan työkyvyttömyyseläkkeellä olevia, työhön pyrkiviä, takaisin työelämään. Vähennetään työstä poistumaa ja tuetaan työhön palaamista.

Työkyvyttömyyseläkkeeltä työhön pyrkiviä henkilöitä on runsaat 30 000. Heistä suuri osa on alle 45-vuotiaita, jolloin heidän työllistymisensä vaikutus työurien pidentymiseen on merkittävä. Erityisen tärkeitä ryhmiä työuran pident-

Kuva: Juha Saarinen

misen kannalta ovat nuoret kehitysvammaisuuden ja mielenterveyshäiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet sekä keski-iässä masennuksen vuoksi työkyvyttömäksi jääneet.

Keinot työkyvyttömyyseläkkeeltä työllistymisen tukemiseksi ovat olemassa. Tarvitaan työvalmennuspalvelua kaikille eläkkeeltä työhön pyrkiville. Otetaan vuoden vaihteessa voimaan astuneet eläkkeiden työllistymistä tukevat joustot täysimääräisesti käyttöön sekä kehitetään työterveyshuoltoja. Työterveyshuoltoihin tarvitaan työyhteisökysymysten osaajia, jotka pystyvät tukemaan

työyhteisöjä konfliktien ratkaisuisissa, uupumustilanteiden selvittämisessä sekä tukemaan pitkään työstä sivussa olleiden työhön paluuta.

Työurat pitenevät, kun kaikille työhön halukkaille avataan työmarkkinat aidosti ja tuetaan työssä pysymistä monipuolisin toimenpitein. Lisäksi on välttämätöntä, että jokainen meistä muistaa aina toisinaan kysyä työkaverilta: "Miten menee" - ja vielä malttaa kuunnella hänen vastauksensa.

Mika Vuorela
Mielenterveyden keskusliiton
koulutusjohtaja
mika.vuorela@mtkl.fi

Miksi vammaiset ja osatyökykyiset unohdettiin?

miksi

Teksti ja kuva: Juha Saarinen

Elinkeinoelämän keskusliiton johtaja Jukka Ahtela, miksi johdattamanne työelämäryhmä unohetti työelämän ulkopuolella olevat työhaluiset ja -kykyiset vammaiset ja osatyökykyiset, kun se pohti, miten suomalaisten työuria voidaan pidentää vuoteen 2025 mennessä?

Lähdimme liikkeelle ihmisen elinkaaresta: siitä kun nuorena lähestytään koulutuksen jälkeen työelämää, ollaan työelämässä ja lähestytään taas vaihetta, jossa työelämän kaari rupeaa päätymään. Totesimme, että tähän ajattelumalliin kuuluvat myös työelämästä poissa olevat, sinne haluavat, ja puutemme työhön pääsyn esteisiin, jos niitä ilmaantuu. Kun työurien pidentämiseen liittyviä seikkoja pohdittiin samaan aikaan esimerkiksi opetusministeriön työryhmissä ja vammaisten ja osatyökykyisten työllistymistä Sata-komiteassa, niin meidän ei kannattanut ryhtyä miettimään asioita päällekkäin.

Sata-komitean tulokset jäivät laihoiksi osasairauspäiväraha- ja työkyvyttömyyseläkeuudistusta lukuun ottamatta. Työelämätkija Antti Kasvio Työterveyslaitokselta moitti HS:n mielipidekirjoituksessaan ryhmännekin esityksiä rajallisiksi. Kasvion mielestä työuria voidaan pidentää vain tekemällä työelämästä kokonaan kestävävä niin, että heikoimmillakin edellytyksillä varustetut ihmiset voivat pärjätä työelämässä.

Muistan, että Sata-komitean alkuvaiheessa oltiin oikein kiinnostuneita työmarkkinoiden ulko-

Jukka Ahtela kertoo, että työelämäryhmän työtä ja toimenpidesuositusta siivitti se hälyttävä tosiasia, että Suomessa työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyy vuosittain noin 25 000 ihmistä.

puolella olevien vammaisten saamiseksi työmarkkinoille. Ajateltiin että tähän on kova juttu; niin paljon kapasiteettia, 20 000 - 30 000, olisi saatavissa työelämään. Puhuimme EK:ssa, että hyviä esimerkkejä vammaisten työpanoksen hyödyntämisestä löytyy. Mietimme, miten kannustaa yrityksiä työllistämään heitä. Sitten se lopahti. En tiedä johtuiko se taloustilanteen äkillisestä huononemisesta vai mistä?

Uskon, että helmikuussa julkaistu valtiovarainministeriön kestävyysraportti palauttaa vammaisten ja osatyökykyisten työllistämisen pohdintaan. Raportti pistää miettimään, mistä Suomen pienet voimavarat työelämään löydetään. Raportin viesti on siinä mielessä rajua, että se pakottaa nostamaan pehmeitä ja sosiaaliakiakin näkökohtia esille.

Työelämäryhmänne esitti 20-sivuisessa loppuraportissa useita hyviä työkyvyn edistämistä ja työhyvinvoinnin parantamista koskevia toimia työurien pidentämiseksi. Miten takaatte, että esityksenne eivät jää hyllyille pölyttymään?

Kaikki työryhmän osapuolet ovat sitoutuneet vuoteen 2025 kestävään prosessiin. Tarkistamme vuonna 2014 toimivatko nämä esitykset; onko työpaikoilla ruvettu tekemään niiden mukaisia toimenpiteitä? Jos havaitsemme, että muutosta ei ole tapahtunut, mietimme mitä pitäisi tehdä. Samaa toistuu vuosina 2018 ja 2022. Tämä on pitkä marssi.

Ehdotuksia työuran pidentämiseksi. Työelämäryhmän loppuraportti on luettavissa osoitteessa: www.ek.fi/www/fi/tyoelama/tyohyvinvointi/index.php

Vaikuttaja ja

Pirkko Mahlamäki on ammatiltaan vammaispoliittinen vaikuttaja. Työssään hän nojaa vahvaan verkostoitumiseen, vallan kammareissa vahtikoirona olemiseen ja itsensä kehittämiseen. Kauniilla korulauseilla ei vammaisten työllistyminen kehity.

Olen 42-vuotias, kielenkääntäjäkoulutuksen saanut sinkkuihminen Helsingistä. Kieli- ja humanistipuoli jäivät kuitenkin 90-luvun puolivälissä, kun tulin Turusta Helsinkiin työttömyysuhan alaisten akateemisten EU-tietäjien -jatkokurssiharjoitteluun vammaisten etujärjestöön Kynnykseen. Sieltä siirryin Euroopan vammaisfoorumiin Policy officeriksi - mikä ei tarkoita Sydämen asialla -televisiosarjan poliisia, vaan vammaispoliittista asiantuntijaa - ja vuonna 2000 minut valittiin Suomeen perustetun vammaisjärjestöjen yhteisen vaikuttajaverkoston Vammaisfoorumin ensimmäiseksi pääsihteeriksi.

Työssäni isoin ja makein asia tähän mennessä on ollut YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien valmisteluprosessissa mukana olo. Se oli rankinta, kamalinta ja ihaninta yhtä aikaa. Tuntui vähän kuin kuussa olisi käynyt. Ajattelin, että mitään yhtä hienoa ei enää tule tehtyä. Olen kuitenkin tajunnut, että sopimuksen teko oli vasta ensimmäinen vaihe. Nyt vasta "tapelu" alkaa, kun tehdään vammaispoliittista ohjelmaa eli niitä asiakirjauksia ja linjauksia, joilla hyviä periaatteita ja sopimusten sisältöä käytännön arjessa pannaan toimeen. Tämä on vielä haasteellisempää, ihanampaa, kauheampaa kuin se sopimustekstien neuvottelemine.

vallan vahtikoira

Oma työelämäurani on hyvä esimerkki siitä, että kun saa yhteiskunnan tuilla jalkansa työelämän oven väliin, niin oppii työelämän rutiinit ja saa muitakin työpaikkoja.

“Ratkaiseva sysäys omalle tulevaisuudelleni ja opiskeluinnolleni oli, kun näin televisiossa Kalle Könkkölän tanssivan tiputanssia vaimonsa Maijan kanssa itsenäisyyspäivän juhlissa 80-luvulla. Toi on hienoa, ajattelin.”

Tärkeintä on olla mukana niissä huoneissa, joissa vammaisten kannalta tärkeitä linjauksia tehdään. Vammaisten näkökulma unohtuu helposti, jos edustajamme eivät ole siitä mukana muistuttamassa. Tietoisuus vammaisten ihmisten mahdollisuuksista ja potentiaalista on vielä hyvin ohutta. Ennakkoluulot ovat edelleen kovin sitkeitä ja vahvoja.

Mitä kauemmin olen tätä homma tehnyt ja mitä syvemmälle mennyt, niin sen selvemmin olen tajunnut, että pelkillä vakuuttavilla puheilla, asenteisiin vaikuttamalla, ei maailmaa muuteta, vaan tarvitaan myös lainsäädäntöä. Olenkin työni ohella opiskellut oikeustiedettä. Olen kolmeviidesosa -juristi eli oikeusnotaari, ja opinnot jatkuvat Helsingin yliopistossa.

Tukipilarini työssäni on vammaisfoorumin erinomainen verkosto - siinä mukana olevat ihmiset, jotka jaksavat oman työnsä ohella järjestöissä paneutua työllisyys- ja EU-kysymyksiin. Työssä pysymiseni ja jaksamiseni ehdottomia edellytyksiä taas ovat kuntoutus-, apuväline- ja henkilökohtainen avustaja-asioiden kunnossalo. Avustajarekrytointi on haasteellista, mutta samalla kertaa palkitsevaa. Siinä pystyy näkemään kummaltakin puolen pöytää, mikä on työelämässä haasteellista; joutuu ottamaan erilaisia rooleja ja opettelemaan ihan julmetusti.

TYÖNI

ja minä

Ilonaiheeni on, että olen voinut ja jaksanut tehdä työtäni niin, että into siihen on säilynyt. Vaikka välillä tulee ahdistus - ei nyt taas, aina tätä samaa. Kuinka kauan poliitikkojen pitää lyödä päätä seinään, että ne ymmärtävät - niin tajuaa kuitenkin, että työ- ja opiskeluelämään osallistumisessani on kyse vammaisten elämän edellytysten luomisesta ja parantamisesta.

Murheeni on, että vammaisten työllistyminen etenee niin hitaasti. Pahin pettymys viime aikoina on ollut, kuinka helposti ja huomaamatta hallinto- ja muissa uudelleenjärjestelyissä nuoret vammaiset ja osatyökykyiset joutuvat sellaisiin kategorioihin, joille tarjotaan ö-luokan palveluja, vaikka he tarvitsisivat a-plussaa eli useamman asiantuntijan apua ja erityistuntemusta. Maallamme olisi kyllä varaa. Suomi ei ole koskaan ollut näin rikas, puuttuu vain halua ja tahtoa. Tutkimustietoa on yllin yllin, kuinka voimaannuttavaa oman rahan saaminen työn kautta on. Jos täytyy elinikänsä odottaa, eikä onnistu saamaan ovea työelämään auki, niin koko elämästä ja yhteisöstä syrjäytyminen on hyvin lähellä.

Kehittämishaasteeni on, että Raha-automaattiyhdistys tai joku muu rahoittava taho ymmärtäisi, että kengännauhahudjetilla ei pitemmän päällä jakseta tehdä työtä, jota arvostetaan ja tarvitaan. Vammaisfoorumilta kysyttiin viime vuonna kymmeniä lausuntoja kymmeniltä tahtoilta. Olimme aktiivisesti mukana mm. yhdenvertaisuustoimi-

Työni on pitää innostuneena ja yhteisen toimeen ryhtyvänä isoa joukko ihmisiä sekä kerätä ja välittää tietoa. Yksi tärkeistä yhteistyökumppaneista on Vammaisfoorumin puheenjohtaja Merja Heikkonen Näkövammaisten keskusliitosta.

kunnassa ja vammaispoliittisen ohjelman valmistelussa. Julkisen vallan, valtion ja kuntien pitää huomata, ettei kolmatta sektoria voi loputtomasti lypsää. Ihmiset väsyvät.

Suomessa on viime laman jälkeen totuttu siihen, että tulee taas joku suuri "Nokia", joka pelastaa meidät. Kaiken suuruuden ihastelussa on unohdettu pienet, joita on lukumääräisesti paljon ja jotka yhteisvoimin saavat paljon aikaan. Toivonkin, että pienuuden ekonomia vahvistuisi, itse valmistuisin ja malttaisin pysyä erossa oravanpyörästä: akateemisessa maailmassakaan kun maisteri eikä kaksinkertainen maisteri ole enää mitään ja tohori on vain vähän.

Haltijansauvalla taikoisin kaikille vammais-, sosiaali- ja terveysalan ihmisille oikein ison annoksen kilpailuoikeutta

ja -osaamista. Jos emme opi nykyisiä kilpailuyhteiskunnan pelisääntöjä, uutta logiikkaa, meidät jätetään sivuun. Meidän pitää mennä kilpailuun sisälle, jotta voimme sisältäpäin veivata asioita niin, että ne sopivat paremmin meidän tarkoitukseen ja tavoitteisiin. Se on kurjaa ja kammottavaa. Se on kuin juurihoitoa tekisi. Inhoan sitä etukäteen, mutta ehkä se on vain tulevan viiden tai kymmenen vuoden trendi, kunnes yhteiskunnassa huomaamme, että ei tää ihan toimi.

Lisätietoa 28 valtakunnallisen vammaisjärjestöjen vaikuttajaverkostosta Vammaisfoorumista: www.vammaisfoorumi.fi

Pirkko Mahlamäen ajatukset toimitti Juha Saarinen
Kuvat: Hannu Lehmusuuri

Kesätyötä kaikille!

Kesätyö kaikille -kampanjalla VATES-säätiö ja Vammaisfoorumin työllisyysryhmä kannustavat työnantajia huomioimaan vammaisten ja osatyökykyisten ihmisten oikeuden työhön. Kampanja on ensimmäinen laatuaan.

Kuva: Kuvatoimisto RODEO

Kunnat ovat jo useana vuonna tarjonneet kesätöihin haluaville nuorille erilaisia työllisyysseteleitä, ja “tienaa tonni” -idealla nuoret ovat ottaneet ensiaskeleitaan työelämässä. Kesätyötä pidetään lähes itsestään selvänä nuoruuteen kuuluvana asiana. Aina tämä ei pidä paikkaansa vammaisten tai osatyökykyisten kohdalla. VATES-säätiö ja Vammaisfoorumin työllisyysryhmä haluavatkin Kesätyö kaikille -kampanjalla herätellä työnantajat huomaamaan vammaisten ja osatyökykyisten kesätyötarpeet.

Yhtäläisyydet ja hyödyt esille

Kampanjalla halutaan tuoda esille, että vammaiset tai osatyökykyiset eivät poikkea kovinkaan paljon muista kesätyönhakijoista työnantajan näkökulmasta. Päinvastoin. Työtehtävien ja työolosuhteiden räätälöinti sekä perehdyttäminen helpottavat kaikkien kesätyöntekijöiden työskentelyä ja esteettömät ratkaisut hyödyttävät työnantajaa ja organisaation asiakaskuntaa pitkälle tulevaisuuteen.

- Kaikki kesätyöt ovat määräaikaista työsuhteita ja osa-aikaisuuskin on yleistä. Työnkuva on usein räätälöity jo valmiiksi kesäkauteen sopivaksi. Etukäteen on tiedossa, että kaikki kesätyöläiset tarvitsevat perehdytyksen työhönsä. Vammaisen tai osatyökykyinen työnhakija ei tee tässä poikkeusta, sanoo kehittämispäällikkö Pauliina Lampinen VATES-säätiöstä.

Nettisivuilla työnantaja voi tiedottaa

Kesätyö kaikille -kampanjalle on avattu oma nettisivustonsa, jonne työnantajan on helppo lähettää viesti vammaisen tai osatyökykyisen henkilön kesätyöllistämistä. Kun työsuhteet on solmittu, asiasta kampanjasivustolle ilmoittaminen riittää; yritys on mukana kampanjassa viestimässä, että se haluaa haastaa kumppaninsakin tarjoamaan kokemusta kesätyöstä.

- Vammaisten ja osatyökykyisten nuorten työllistäminen tuottaa siis hyötyä molemmipuolisesti. Se on yritykselle tapa osoittaa sosiaalisen vastuun kantamista, muistuttaa Pauliina Lampinen.

Kesätyö kaikille -sivustolta löytyy esite, jota nuori voi hyödyntää hakiesaan kesätyöpaikkaa. Esiteen avulla hän voi avata työnhakukeskustelun työnantajan kanssa. Sivustolta voi myös lukea vammaisten omakohtaisia kokemuksia kesätöistä.

■ Lisätietoja: www.vates.fi/kesatyo

Viiivytyksittä työn

Määrätietoinen työnantajan etsintä avoimilta työmarkkinoilta heti käyntiin. Siinä tuetun työllistymisen työhönvalmennusta tutkivan Kristiina Härkäpään neuvo, kuinka osatyökykyiselle tulisi etsiä polkua työelämään.

Tuettu työllistyminen, heikko työmarkkina-asema, alentunut työkyky, vaikeasti työllistyvä, työhönvalmennus, välityömarkkinat.

Tuetusta työllistymisestä syntyy ulkopuoliselle pirstaleinen kuva. Vaihtelevat termit juontavat siihen, että liikutaan vähintään kolmen ministeriön alueilla. Työ- ja elinkeinoministeriö, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja opetusministeriö katsovat asiaa omilta kannoiltaan: työvoimapolitiikan, sosiaalisten etuuksien, kuntoutuksen ja vammaispalvelun kustannusten tai työpaikkatasolla työn muokkaamisen, apuvälineiden ja perheydyttämisen näkökulmista.

Kun verovaroista puhutaan, osapuolena on myös valtiovarainministeriö.

Sekavuus yltyä toimintamalleihin koko Euroopassa. Määrätietoinen työllistymismalli on käytössä vain harvoissa maissa. Pohjoismaissa vallitseva tilanne tarkentuu, kun meneillään oleva tutkimus- ja kehittämishanke valmistuu vuoden lopulla. Hanketta vetää tutkija *Øystein Spjelkavik* norjalaisesta Arbeidsforskning-instituutista. Hankkeessa selvitetään tuetun työllistymisen erilaisten mallien saavutuksia Pohjoismaissa muun muassa työvalmentajien kokemusten pohjalta.

Myös Euroopan komissio on toteuttamassa tutkimusta tuetun työllistymisen tilanteesta jäsenvaltioissa.

Työkykyinen työkyvytön

Meidän näkökulmastamme työvalmennuksen tavoite on, että se johtaa osatyökykyisen työnhakijan työsuhteeseen avoimilla markkinoilla. Toistaiseksi tähän johtavia palveluja ei ole kaikkialla saatavilla. Väliinputoamisen vaara on etenkin työkyvyttömyyseläkettä jo saavilla henkilöillä; he eivät välttämättä saa

työllistymistä tukevaa palvelua TE-toimistoista. Työvalmennustoiminnalla ei ole vakiintuneita muotoja eivätkä päättäjät tunne tämän palvelun mahdollisuuksia, sanoo VATES-säätiön kehittämispäällikkö *Pauliina Lampinen*.

Hänen mukaansa tuetun työllistymisen julkisia palveluja hallitsee joko-tai -ajattelu: työkyvytön tai työkykyinen. Tämä heijastuu myös viralliseen sosiaalipolitiikkaan: eläkkeen rinnalla työskentelyn ansaintarajoja ja eläkkeen lepäämään jättämistä koskevat säännökset ovat VATESin mielestä uudistusten jälkeenkin - 600 euron ansaintaraja työkyvyttömyyseläkkeellä - vajaatyökykyisille kohtuuttomat. Ne eivät mahdollista säännöllistä osa-aikatyötä.

Lampinen sanoo, että joko-tai -ajattelu suorastaan estää työhaluista vammaista pääsemästä töihin, vaikka haluja ja edellytyksiä olisi.

- Tämä on aivan tarpeetonta myös taloudellisesta näkökulmasta: kokemukset ja laskelmat osoittavat, että vammaisetujen rinnalla työskentely normaalissa palkkatyössä, tiettyjä etuuksia menettämättä, ei tuo yhteiskunnalle lisäkustannuksia. Päinvastoin kustannuksia laskettaessa on havaittu, että työllistyminen palkkatyösuhteeseen työhönvalmentajan avulla on edullisempaa kuin se, että asiakas jää pyörimään palvelujärjestelmän sisään, Lampinen sanoo.

Kukin toimii tahollaan

Dosentti Kristiina Härkäpää Kuntoutussäätiöstä tutkii tuettua työllistymistä erityisesti ammatillisen kuntoutuksen näkökulmasta. Hän on mukana Pohjoismaissa koskevassa selvityksessä.

- Suomalainen tuetun työllistymisen malli on periaatteessa hyvä, mutta kuntoutusjärjestelmän pirstaleisuus vaikeut-

taa toiminnan juurtumista ja laajempaa leviämistä. Olemme juuri aloittaneet suomalaisesta työvalmennusta koskevan tutkimuksen, jossa selvitetään toiminnan vaikutuksia, Härkäpää sanoo. Tutkimuksen rahoittavat Kela ja työ- ja elinkeinoministeriö.

Härkäpään mukaan määrätietoinen, monialainen ja asiantuntijaverkostoon nojaava yhtenäinen malli puuttuu. Sama pätee kaikkiin, jotka ovat ns. heikossa työmarkkina-asemassa: nuoret, pitkäaikaistyöttömät, maahanmuuttajat, vammaiset, työkyvyttömyyseläkkeellä olevat, moniongelmaiset.

- Pohjoismaisen selvitys tuottaa tietoa siitä, mitä työvoimapolitiikka tällä alueella saa aikaan. Utta on, että sitä kysytään nyt tuetun työllistymisen alueella käytännössä toimivilta työvalmentajilta ja työnantajilta.

Härkäpään mukaan osatyökykyisen työllistymisen väyliä etsiviä ja työharjoittelua tarjoavia organisaatioita kyllä on, mutta toiminnan vaikuttavuudesta ei ole

hakuun

riittävästi tietoa. Toimintakeskukset eivät oikeastaan pyri, tai eivät kykene pyrkimään, aktiivisesti siihen, mitä monet toimintaan osallistuvat haluaisivat: aitoa palkkatyötä avoimilta työmarkkinoilta.

- Omassa tutkimuksessaamme keskityimme ennen kaikkea juuri työvalmennukseen osallistuvien kokemusten ja hyötyjen selvittämiseen.

Nopeasti töihin

On vahvaa tutkimusnäyttöä siitä, että työllistymisessä ei onnistuta, jos työpaikkaa ei etsitä aktiivisesti, Härkäpää sanoo.

Hänen mukaansa onnistuminen on enemmän kiinni työllistymismallin toteuttajista kuin rahoittajista. Työvalmennuksesta puuttuu terävä kärki, mikä tarkoittaa tavoitteellista työpaikan etsintää, työnantajien herättelyä ja tasokasta, räätälöityä palvelua niille, jotka töihin haluavat.

- Tärkeintä on, että kun työllistyjän valmiudet ja kiinnostukset on selvitetty, oikeata työpaikkaa ryhdytään etsimään

nopeasti ja tarmokkaasti. Tämä tietysti vaatii työvalmentajalta paljon yhteydenpitoa alueen elinkeinoelämään ja osaamista työelämän kysymyksissä.

Sataprosenttisen rohkaisevia esimerkkejä onnistuneista tapauksista on; onnistumisen taustalla on, että työvalmentaja on selvittänyt realistisesti sekä työnantajan että työllistyvän valmiudet ja uskonut niihin. Kysymys ei ole sosiaaliavusta vaan siitä, että työllistyvä tuottaa työnantajalle aitoa hyötyä, tulosta. Työtaidot oppii parhaiten työssä ja tässä työvalmentaja voi tarvittaessa myös antaa tukeaan.

- Ei olla välttämättä oikeilla jäljillä, jos vedotaan työnantajan ns. yhteiskuntavastuuseen; silloin työllistäminen vääristyy jonkinlaiseksi sosiaalityöksi, mitä se ei ole, Härkäpää sanoo.

Osaamista yritysmaailmasta

Härkäpää sanoo, että työvalmentaja toimii usein hoiva-ammattien ja sosiaalialan tai myös teknisen alan koulutuksen poh-

jalta. Tämä ei välttämättä takaa asiantuntemusta työmarkkinoiden toimintatavoista eikä auta luomaan suoria yhteyksiä työpaikoille.

Yhteydenpito työpaikkaan voi yrittäjäkentän toimintamallien vierauden vuoksi tuntua vaikealta.

Kolmisensataa työvalmentajaa on käynyt näihin valmiuksiin tähtäävän Trades-koulutusohjelman yliopistojen täydennyskoulutuskeskuksissa. VATES haluaisi työvalmentajille oman erityisammattitutkinnon.

- Työvalmentajamalli on varmasti oikeilla jäljillä, mutta siihen pitäisi ohjata voimavaroja; yhdellä työvalmentajalla voi tuskin olla samanaikaisesti enempää kuin 8-15 asiakasta. Räätälöinti ja yhteydet työnantajiin ja asiantuntijoihin monen yhtäaikaisen ongelman vallitessa ei muuten ole mahdollista, Härkäpää sanoo.

Teksti: Alpo Väänänen
Kuva: Juha Saarinen

Kaija Raysta välittäjän vetäjä

■ Valtiotieteen maisteri Kaija Ray on aloittanut VATES-säätiön hallinnoiman kolmivuotisen ESR-projektin päällikkönä. Välitä työllistäen - työllistä välittäen -projektissa paneudutaan kuntouttavan työtoiminnan laatuun ja vaikuttavuuteen. Projektipartnereina toimivat Forssan, Porvoon ja Salon kaupungit sekä Päijät-Hämeen koulutus konserni.

Kaija Ray on aiemmin toiminut organisaatioiden kehittäjänä, kouluttajana ja koulutussuunnittelijana. Hänen edellisenä työnään oli viisivuotinen omaistyön kehittämisprojekti. Tehtävä Omaiset mielenterveystyön tukena keskusliitto ry:ssä antaa hyvän pohjan työtoiminnan kehittämiselle.

- Olen tottunut etsimään yhteistyön ja monipuolisen kehittämisen paikkoja ja toiminut erilaisten asiakasryhmien kanssa. Työssä on saanut seurata läheltä ihmisten arkea.

Erikokoisten kuntouttavan työtoiminnan toteuttajien tarpeista lähdetään kokoomaan tietämystä ja kokemuksia kuntoutumista ja asiakkaiden valmentautumista edistävien työympäristöjen kehittämiseksi. Työllistä välittäen - välitä työllistäen -projektitoiminta päättyy vuoden 2012 lopussa.

- Olen konsulttina ja ohjaajana seurannut ihmisten työn tekemisen tapoja. Organisaatioiden kehittäminen ja erilaiset rakentavan vuorovaikutuksen tavat kiinnostavat.

Työnantajat suopeita vammaisille ja osatyökykyisille Ruotsissa

■ Puolet julkisen alan ja 40 prosenttia yksityisen sektorin työnantajista voisi ajatella työllistävänsä "vajaakuntoisen" henkilön. Kielteisesti työllistämiseen suhtautuu vain 14 prosenttia julkisen ja 35 prosenttia yksityisen sektorin työnantajista.

Työkokeilua tai -harjoittelua voisi ajatella tarjoavansa 63 prosenttia julkisen ja 35 prosenttia yksityisen sektorin työnantajista. Kielteisesti asiaan suhtautuu 14 prosenttia julkisen ja 35 prosenttia yksityissektorin työnantajista. 12 500 työnantajalle suoritettun kyselyn teki Ruotsin työvoimahallinto.

Työpankkikokeilu jatkuu

■ Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnoima vuoden mittainen työpankkikokeilu jatkuu vielä tämän vuoden ajan. Kokeilu on liittynyt sosiaaliturvan uudistusta valmistelleen Sata-komitean työhön.

Työpankkitoimintaa on ollut vuoden 2009 aikana noin 200 paikkakunnalla. Niiden kautta on yritysten omille palkkalistoille työllistynyt ministeriön tietojen mukaan 175 henkilöä.

Vuoden 2010 tavoitteeksi STM on asettanut organisointivaihtoehtojen selvittämisen kuntien, valtion ja työpankin kesken sekä työllistyneiden määrän kolminkertaistamisen.

Huonosta taloustilanteesta huolimatta työpankkien toivotaan tarjoavan väylän avoimille työmarkkinoille uudelleensijoituksen kautta. Ne ovat STM:n mukaan osoittaneet hyödyllisyytensä tarjoamalla yrityksille mahdollisuuden tasoittaa kausivaihteluita. Yritys voi vuokrata työntekijän ja saa tukea työtehtäviin perehdyttämiseen. Työnhakijalla on pysyväluontoinen työsuhte työpankin kanssa ja hänen työpanoksensa vuokrataan määrääjäksi sopimusyritykseen. Työllistymisen tueksi käytetään usein palkkatukea. Myös osa sosiaalisista yrityksistä on toiminut työpankkeina.

Raportti työpankkien toiminnasta ja ehdotukset toimintamallin kehittämisiksi: www.stm.fi/julkaisu/nayta/_julkaisu/1484198

VATES Facebookissa

■ VATES-säätiö on ottanut käyttöönsä Facebookin osaksi viestintäarsenaaliaan. Vuoden esimerkillistä työllistäjähakua on markkinoitu Facebookin fanisivulla. Lisäksi Facebookissa on avattu Kyvyt käyttöön -kaverisivu. Vuoden esimerkillinen työllistäjä -sivuille on kirjautunut jo yli 150 fania ja Kyvyt käyttöön -sivuille seitsemisenkymmentä kaveria.

Vuoden esimerkilliseen työllistäjäkilpaan tuli tammikuun loppuun mennessä 17 ehdotusta. Facebookin fanisivuilta voi seurata ajantasaisesti kenet palkitaan VATES-päivillä 14.4. vuoden työllistäjänä. Sivuilta löytyy myös mm. Ylen uutisten videotallenteet muutamista aiempien vuosien voittajista.

Kyvyt käyttöön -kaverisivuilla voi käydä keskustelua vammaisten ja osatyökykyisten työllistämisestä.

Suojatyö ja tuettu työllistyminen yhteistyöhön Euroopassa

■ Monet Euroopan maiden suojatyöjärjestelmät ovat pitkään kehittäneet toimintaansa avoimille työmarkkinoille edistäväksi ja osittain siellä myös toteutettavaksi. Uudistuksen lippulaivoina voidaan pitää mm. Englannin Remploya ja Ruotsin Samhallia, jotka ovat siirtäneet merkittävän osan toiminnastaan avoimien työmarkkinoiden työyhteisöissä tapahtuvaksi. Sysäyksen tähän muutokseen ne saivat tiukentuneista rahoitus-neuvotteluista. Molemmat ovat valtion ylläpitämiä ja saavat rahoituksensa suoraan valtiolta, joten sen ohjausvaikutuskin tavoiteasetannassa on suurempi. Samhall on lisäksi kehittänyt yrityksille palvelun, jolla ne voivat hyödyntää Samhallin osaamista ja työpaikkoja yrityksen työssäkuntoutumisen tarpeisiin.

Monissa maissa suojatyöjärjestelmät ovat vielä sulkeutuneet omaksi työmaailmakseen ilman yhteyttä avoimiin työmarkkinoihin. Suojatyö ja tuettu työllistyminen käyvät näissä maissa valtataistelua valtakunnallisesta asemastaan kilpaillessaan niukoista resursseista.

Suojatyöjärjestäjien eurooppalainen yhteistyöorganisaatio Workability Europe järjesti helmikuussa tapaamisen tuetun työllistämisen vastaavan yhteistyöjärjestön EUSEn kanssa yhteistyömahdollisuuksien pohtimiseksi. Tapaamisessa todettiin, että toisiaan täydentävien toimintamuotojen välinen valtataistelu on turhaa. Molemmilla toiminnoilla on sama päämäärä. On aika ryhtyä kehittämään kiinteää yhteistyötä suojatyön ja tuetun työllistämisen välille. WE päätti työstää jäsenkuntaansa varten ohjeen yhteistyön kehittämiseksi kansallisilla tasoilla ja asiaa pohditaan WE:n vuosikonferenssissa syksyllä Dublinissa.

Erityisopetustarjonta vaikuttaa nuorten jatkopolkuihin

■ Erityiskoulujen opiskelijoiden kokemuksia koskeva selvitys, osoittaa, että toisen asteen erityisopetustarjonta vaikuttaa vahvasti nuorten opinto-ohjaukseen ja opintoihin hakeutumiseen. Selvityksessä haastatellut erityiskoulujen opiskelijat olivat hakenneet pääasiassa ammatilliseen koulutukseen lukion sijaan. Ammatillisessa opiskelussa oli usein hakeuduttu aloille, joille erityisen tuen tarjonta painottuu. Osalla haastatelluista nuorista oli kokemuksia siitä, että heillä ei ollut mahdollisuuksia vaikuttaa ja tulla kuulluksi, kun heidän koulutuspolustaan päätettiin.

Erityisluokat olivat selvityksen mukaan usein toimineet erillään koulun muiden luokkien toiminnasta, ja erityisopetusta saaneet oppilaat kokivat olleensa vähän vuorovaikutuksessa yleisopetuksessa opiskelleisiin. Erityisryhmäopetus koettiin toisella asteella toimivaksi, vaikka haastattelussa tulivat esille pohdinnat erillisyydestä ja ulkopuolisuudesta myös peruskoulun jälkeen.

Selvityksen tuloksista nouseekin esiin kysymys, miten erillinen koulupolku tai erillinen erityisopetusjärjestelmä vaikuttaa nuoren yhteiskunnalliseen osallisuuteen.

Erityisluokka elämäkulussa -selvityksessä haastateltiin 27 erityisluokalla opiskellutta vammaista, romaniväestöön kuuluvaa ja maahanmuuttajataustaista nuorta aikuista. Selvityksen laativat erityisopetuksen tutkijat Helsingin yliopistosta.

Selvitys löytyy sivuilta: www.intermin.fi/julkaisu/012010 ja www.yhdenvertaisuus.fi/

Imba ja Melba arviointivälineitä tutkittu

■ Kuopion yliopiston vammaistutkimusyksikkö on tutkinut saksalaisia työkyvyn arviointivälineitä Imbaa ja Melbaa osatyökykyisten työllistämisen välineinä. Molempia välineitä pidettiin parhaiten toimivina työkyvyn arvioinnissa, asiakkaiden itsensä arvioinnissa sekä työllistymisen tukena.

Imbaa ja Melbaa pidettiin yleensä luotettavina ja hyödyllisinä, joskin hieman monimutkaisina käyttää. Käyttäjien arvioinnit välineistä ovat sitä myönteisemmät mitä enemmän heillä on kokemusta niiden käytöstä.

Imba ja Melba herättivät myös kritiikkiä. Monet arvioivat uusien välineiden käyttöönoton hankalaksi nykyisessä työtilanteessaan. Yleisin välineiden käytön herättämä kritiikki kohdistuu niiden käytön vaatimaan aikaan.

Lue lisää tutkimuksesta: www.vates.fi/kyvytkayttoonlehti ja Imbasta ja Melbasta: www.vamlas.fi

EUSEn stipedit haussa

■ Euroopan tuetun työllistymisen järjestö jakaa kolme koulutusstipendiä tuetun työllistymisen työhönvalmennuksen parissa toimivan henkilöstön opintomatkoihin vuonna 2010. Enimmillään 1 000 euron apuraha tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden 3 - 10 päivän ajan tutustua toisen Euroopan maan käytäntöihin ja keskinäiseen kokemusten vaihtoon touko - marraskuun aikana. Yksi stipendin saajista pääsee myös esittelemään opintokokemuksiaan EUSEn 10. konferenssiin Kööpenhaminan kesäkuussa 2011. Suomesta stipendin sai viime vuonna Anki Sundqvist, joka koki tutustumisen Hollannin tuetun työllistymisen arkeen erittäin hedelmälliseksi. Hakuaika päättyi 19.3.2010. Lisätietoja stipendihausta: www.euse.org/activities/euse-scholarship-2010-2011

Tärkeä raportti sosiaalisista kriteereistä julkisissa hankinnoissa

■ VATES-säätiö on julkaissut nettisivuillaan raportin sosiaalisista kriteereistä ja niiden käyttömahdollisuuksista julkisissa hankinnoissa. Raportti tulee Suomessa tosi tarpeeseen. Sosiaalisten kriteereiden käyttömahdollisuuksia ja käytännön esimerkkitapauksia tunnetaan meillä tosi huonosti. Samoin on laita myös muissa EU-maissa. EU-komissiolta on tulossa opas sosiaalisten kriteereiden käytöstä. VATESin raportti onkin mitä ajankohtaisinta. Se on ensimmäinen laatuaan.

Jarmo Kujanpään tekemässä raportissa esitellään vuonna 2007 voimaan tullutta hankintalakia siltä osin kuin sosiaalisilla kriteereillä on yhteys lainsäädäntöön. Työllistämisyksiköiden kokemuksia sosiaalisten kriteereiden käytöstä kerrotaan VATES-säätiön kyselytutkimuksen tulosten perusteella.

Raportin lopussa esitellään viisi Suomessa toistaiseksi toteutettua esimerkkitapausta: kolmessa kerrotaan kokemuksia sosiaalisten kriteereiden käytöstä ja kahdessa kilpailutuksen kohdistamisesta vain työkeskuksille. Raportissa esiteltävien Tampereen, Espoon ja Oulun kaupunkien lisäksi myös muutama muu kunta on hyväksynyt sosiaalisten kriteereiden käytön periaatteet vuonna 2009, mutta näiden osalta käytännön kokemukset vielä puuttuvat.

VATES-säätiö on viime vuoden aikana järjestänyt yhden kansainvälisen ja yhden kotimaisen seminaarin, joissa on vahvasti käsitelty sosiaalisia kriteerejä ja niiden käyttömahdollisuuksia julkisissa hankinnoissa. Näiden seminaarien kautta raporttiin on saatu mitä ajankohtaisinta ja asiantuntevinta aineistoa. Molemmista seminaareissa on ollut mukana mm. alan suomalainen ykköstietäjä lakimies Markus Ukkola.

Sosiaaliset kriteerit ja niiden käyttömahdollisuudet julkisissa hankinnoissa. Tilannekatsaus 19.010.2010 löytyy osoitteesta: www.vates.fi/Raportit

VATES-säätiö edistää vammaisten ja osatyökykyisten työllistymistä ja kuntoutumista.

Toimintamme avainalueita ovat tuettu työllistyminen ja työhönvalmennus, sosiaaliset yritykset ja työkeskukset sekä kuntouttava työ ja työyhteisö. Kehitämme työllistymismuotoja ja kuntoutusmalleja yhdessä käytännön toimijoiden kanssa Kyvyt -käyttöön verkostossa. Tarjoamme asiantuntijapalveluja: tietopalvelua, koulutusta, konsultointia ja ohjausta.

Vaikutamme työllistymistä edistävään sosiaali- ja työllisyyspolitiikkaan, työmarkkinoihin sekä työllistymis- ja kuntoutusjärjestelmiin. Vuonna 1993 perustetun säätiön taustavaikuttajiin kuuluu 35 yhteisöä:

Avain-säätiö
Epilepsialiitto ry
Etelä-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrinen yhdistys ry
Etelä-Suomen lääninhallitus
Invalidiliitto ry
FILHA ry
Hengityslitto HELI ry
Kanta-Hämeen Hengitys ry
Kehitysvammaisten Tukiliitto ry
Kehitysvammaliitto ry
Kiipulasäätiö
Kuntoutussäätiö
Kuuloliitto ry
Kuuorojen Liitto ry
Kuuorojen palvelusäätiö
Kuopion Seudun Hengitysyhdistys ry
Kärkällä samkommun
Lihastautiliitto ry
Laptuote-säätiö
Mielen terveyden keskusliitto ry
Näkövammaisten Keskusliitto ry
Parik-säätiö
Puustellin tuki ry
Päijät-Hämeen Hengitysyhdistys ry
Päijät-Hämeen koulutus konserni -kuntayhtymä
Pääjärven kuntayhtymä
Raina-säätiö
Rinnekoti-Säätiö
Satakunnan erityishuolto piirin kuntayhtymä
Suomen CP-liitto ry
Suomen Mielen terveysseura
Suomen MS-liitto ry
Turun Seudun Hengitysyhdistys ry
Uudenmaan Vammaispalvelusäätiö
Yritystaito Oy

VATES-säätiö

PL 40, Oltermannintie 8,
00621 Helsinki
Puh. (09) 7527 551
Faksi (09) 7527 5521
www.vates.fi

Julkaisut

Marginaalista maailmalle

Työllistämispalvelut oppimisympäristönä
Anne-Mari Ollikainen

Erytistyyllistämistä koskeva kriittinen puheenvuoro avaa aivan uusia, oppimista koskevia näkökulmia vammaisille ja osatyökykyisille suunnattuihin työllistämispalveluihin. Kirjassa ruoditaan vahvasti erityistyyllistämisen yksiköiden kykyä tarjota valmennettaville henkilöille sellaisia tietoja ja taitoja, joita avoimille työmarkkinoille sijoittuminen edellyttää. "Ansiokas teos yhteiskuntapolitiisesti tärkeästä aiheesta", arvioi Terveyden edistämisen keskus.
2009, 81 s., 20 euroa + toimituskulut (4,50)

Tuotannollisten työkeskusten kehittämishaasteet

Välityömarkkinakeskusteluun uusia näkökulmia
Jarmo Kujanpää

Julkaisussa näkemysensä saavat esille niin tuotannollisten työkeskusten arjen haasteita tuntevat työkeskusjohtajat kuin työkeskusten kehittämistä pohtineet asiantuntijat.
2009, 56 s., 10 euroa + toimituskulut (4,50)

Työolosuhteiden sopeuttamisen keinoja ja ulottuvuuksia organisaatioissa

Artikkelikokoelma, Kestävää työllisyyttä sosiaalisissa yrityksissä (Ketsy) -projektin julkaisuja
Toim. Marjatta Varanka

Artikkelijulkaisu avartaa laajempaa näkökulmaa työolosuhteiden sopeuttamiseen: kyse on yksilöiden osaamisen ja työtehtävien yhteensovittamisesta niin, että se palvelee koko työyhteisön tavoitteita.
2008, 36 s., ilmainen, tulostettavissa myös internetistä: www.vates.fi/projektienmateriaalit

Työhönvalmennuksen haasteet ja mahdollisuudet

Anne-Mari Ollikainen

Työhönvalmennuksen pirstaleisuuden kannanotto pysähdyttää lukijan miettimään: mitä työhönvalmennus avoimille työmarkkinoille suuntaavana toimintana on ja minkälaisia tavoitteita sille voi asettaa. "Asiallinen ja hyvä tietopaketti erityisesti asiantuntijoiden käyttöön", arvioi Terveyden edistämisen keskus.
2007, 50 s., 10 euroa + toimituskulut (4,50)

Säätiön julkaisujen tilaukset internetistä osoitteesta:
www.vates.fi/julkaisut

Säätiön sähköpostiosoitteet ovat muotoa: etunimi.sukunimi@vates.fi

Henkilöstö

Työllistymisen palvelujärjestelmät

Kehittämispäällikkö
Pauliina Lampinen
050 408 7734

Kehittämiskoordinaattori
Suvi Pikkusaari
044 275 4800
Projektipäällikkö, Työllistä välittäen
-välitä työllistäen
Kaija Ray
0440 724 944

Tutkija-suunnittelija, ASKEL-hanke
Simo Klem
050 576 7514

Sosiaalinen yrittäjyys
Kehittämispäällikkö
Avoim

Koulutuksen ja verkoston sihteeri
Tarja Karvonen
(09) 7527 5501

Viestintä

Tiedottaja
Juha Saarinen
050 378 7959

Hallintoasiat

Toimitusjohtaja
Marjatta Varanka
(09) 7527 5505

Tiedotus- ja hallintosihteeri
Marianne Kaunismäki
(09) 7527 5502

Taluspäällikkö
Pasi Ylipaavalniemi
044 521 2133

Taloussihteeri
Vuokko Heikkilä-Kankkonen
(09) 7527 5509

Toimistoapulainen
Ella Rytönen
(09) 7527 5507

Nyt on aika luoda mahdollisuudet
vammainen työllistymiselle!

VATES-päivät 14.4. - 15.4.2010

Kokoushotelli Rantapuisto, Ramsinniementie 14, Helsinki

Valtakunnallinen seminaari kaikille vammaisten ja
osatyökykyisten työllistymisen parissa työskenteleville.

- Puhujina mm.

Työministeri Anni Sinnemäki

Filosofi Thomas Wallgren, Helsingin yliopisto

- **Vammaisten työllistymisen kuulumiset Ruotsista**

Presschef Håkan Tenelius, Samhall Ab

- **Paneelikeskustelu: Mikä estää muutosta - vai estääkö mikään?**

Johtaja Jukka Ahtela, EK

Kehitysjohtaja Klaus Halla, STM

Hallintoneuvos Päivi Kerminen, TEM

Ylilääkäri Jukka Kivekäs, Varma

Koulutusjohtaja Mika Vuorela, MTKL

Vuoden esimerkillinen työllistäjä -palkinnon luovutus

Ajankohtainen hankenäyttely

TERVETULOA VATES-PÄIVILLE!

Lisätietoja ja ilmoittautuminen: www.vates.fi/vatespaivat 2010

